to draugų, Kijevo universiteto ir Peterburgo dvasinės akedemijos rūmų ir kt. Knyga 518 puslapių, kietais drobės viršeliais, spausdino "Vaga" Vilniuje.

Sunkiausias darbas autorei buvo medžiagos surinkimas ir patikrinimas. Daugiausia ji naudojosi kan. J. Tumo-Vaižganto ir prof. V. Mykolaičio-Putino raštais. Be kitų autorių, ji skaitė ir kan. M. Vaitkaus, gyvenančio Amerikoje, išleistus Londone 1965 m. atsiminimus. patikrino daug laikraščių bei žurnalų ir rinko žinias ne tik lietuvių kalba, bet ir lenkų, rusų, vokiečių. Kalbėjosi su žmonėmis, išvartė archyvus ir rankraštynus.

Monografija parašyta labai objektyviai, nuoširdžiai ir su gilia pagarba mirusiam poetui. Štai jos pirmieji pratarmės žodžiai: "Maironio kūryba — viena iš pagrindinių gairių lietuvių literatūros istorijoje. Su jo vardu susijusi ištisa poetinės kultūros epocha" (psl. 3).

V. Zaborskaitės Maironio monografija yra didelis įnašas į lietuvių literatūros istoriją. Tai atliktas milžiniškas darbas, nes Maironio gyvenimas nebuvo rožėmis klotas, trūko daug žinių, o jo literatūrinis palikimas yra didelis ir įvairus. Tik reikia stebėtis, kiek jos moteriško kruopštumo ir darbo yra įdėta į tą veikalą. O tas darbas jai buvo nelengvas, nes Maironis išgyveno net kelis laikotarpius. Pradžioje jis tautos atgimimo pranašas, muzikai (Naujalis ir kiti) kūrė jo eilėraščiams melodijas, visa tauta dainavo "Užtrauksim naują giesmę, broliai!", "Graži tu mano, brangi tėvyne!", "Kur bėga Šešupė" ir t. t. Tačiau nepriklausomos Lietuvos laikais Maironis jau buvo nebereikalingas, nes laisvė buvo atgauta. Tada tai kaikurie jaunieji rašytojai pradėjo šaukti: "Labanakt, Maironi!"

Štai kaip tą laikotarpį aprašo prof. J. Ambrazevičius "Pavasario balsų" 10-je laidoje (psl. 289): "Maironis iš gyvenimo buvo stumiamas. Ir nors oficialiems aktams buvo kviečiamas, nors jo dramos ėjo scenoje iškilmingomis progomis, tačiau naujos kartos akyse jis buvo jau tik praeities herojus. Net ir oficialioji Lietuva tai opinijai pasidavė, ryždamasi palikti senąjį poetą ramybėje, lyg daugiau nebeegzistuojantį. Ir 1932 m. vasario 16 d. teatre oficialusis kalbėtojas suminėjo eiles veikėjų, vedusių tautą į laisvę, tik nepaminėjo Maironio, kuris čia pat sėdėjo ir kurio drama turėjo tuojau pasirodyti scenoje".

Pats Maironis Lietuvos nepriklausomu gyvenimu labai apsivylė ir todėl rašė: "Aš pavadinčiau siena tarp dviejų Lietuvos pasaulių: anoje pusėje Lietuva — svajota, pasišventimo meilėje pradėta; čia realinė, skausmuose gimusi; ana skaisti idealų, troškimų sritis, padangėmis skriejusi, erškėčių vainiku pasipuošusi, kaip kentėtoja, — ta žemiška, apčiuopiama; anos mylėtojai nieko nuo jos netroško, jai viską aukojo. — tos mėgėjų šalininku daugiau, bet jie jau sau reikalauja užmokesnio ir šiltos vietelės; ana buvo gryna dvasia be kūno; čia dar neišsivystęs su ydomis kūnas... (Maironis, Lietuva, 1919 m.).

Yra vienas eilėraštis, prie kurio poetas prirašė: "Spausdinti tik po mano mirties". Čia Maironis nusivylęs skundžiasi:

Už tatai, kad tave, tave vieną tiki
Nuo jaunųjų dienų aš mylėjau karštai,
Kad tau įkvėptas, amžinas giesmes po kojų
Iki šiol nenuilsdamas klojau ir kloju.
Kad kaip pranašas tau atgimimą skelbiau
Ji už savo gyvybę vamilęs labiau!...
O už tai tavo priešai manęs nepamėgo...
.....

Ir štai, kaip kareivis nelygioj kovoj,
Be garbės ir be vardo tėvynėj laisvoj
Aš parblokštas ir vienas!... O mano, tėvyne!..

Todėl, rašydama apie Maironį, autorė turėjo įsigilinti į visas aplinkybes, kurios kėlė poetui nerimą, nusivylimą, skausmą ir džiaugsmą. O tai atlikti buvo labai sunku. 343 puslapyje ji rašo: "Labai mažai teliko iš anų metų atsiminimų, seniai mirė jį tais laikais pažinoję žmonės, ir tik iš fotografijos žvelgia į mus įkvėptas jauno poeto veidas, taip darniai sutapęs su savo kūrybos prasme ir skambesiu. Slinko metai ir dešimtmečiai. Maironį apgaubė šlovės aureolė, visi jį pažinojo. Dar gyvas jis jau tapo legenda ir gyveno tautos sąmonėje savo kūrybos žodžiu..."

Įdomūs puslapiai yra apie poeto gyvenimą. Čia randame, kad jis mėgo gėles, labai darbštus ir tvarkingas buvo, nerūkė, mažai gėrė, bet savo svečius labai vaišindavo. Mėgo žaisti šachmatais. Turėjo daug brangių meno paveikslų ir savo portretų. Valgydavo paprastą maistą. Ypač mėgo juodą duoną su sviestu, medų, sūrį ir kt.

Gana plačiai aprašytas jo, kaip kunigo, gyvenimas. Autorė tvirtina, kad tėvai jo į kunigų seminariją stoti nevertė. Baigęs gimnaziją, jis įstojo į Kijevo universitetą ir studijavo literatūrą. Po vienerių metų pats paliko universitetą ir, tėvams visai nepranešęs, įstojo į Kauno kunigų seminariją. Vėliau buvo Peterburgo dvasinės akademijos profesorius, Kauno kunigų seminarijos rektorius iki gyvenimo pabaigos, Lietuvos universiteto garbės profesorius ir t. t. Tris kartus

MAIRONIS TĖVIŠKĖJE

Maironis buvo kandidatas į vyskupus, bet prolenkiškai nusistatę kunigai jį skundė Romai. Yra surašytos tų kunigų pavardės ir kaikurios skundų ištraukos. Pasirodo, kad buvo siunčiama į Romą kaikurių eilėraščių posmai ir t. t. Ji rašo, kad Žemaičių vyskupu paskirti Maironį rekomendavo net Rusijos vidaus reikalų ministeris. Apie šiuos Maironio nepasisekimus ji ima žinias iš J. Tumo-Vaižganto, kuris rašo, kad poetas tai labai pergyveno ir skundėsi ne dėl to, kad jo nepaskiria vyskupu, bet todėl sielojosi, kad Roma jo taip nenori.

Knygoje daug vietos paskirta Maironio renesansui, kuris prasidėjo pokario metais Lietuvoje. Tada pasirodė daug straipsnių apie jo gyvenimą ir kūrybą. 1947 m., švenčiant rašytojo 15 metų mirties sukaktį, išėjo "Pavasario balsų" leidimas. 1956 m. pasirodė jo raštų 2 tomai. Poeto šimto metų gimimo sukaktis buvo visur plačiai paminėta su iškilmingomis akademijomis, straipsniais spaudoje ir t. t.

Autorė tvirtina, kad dar ne viskas yra išrinkta ir išstudijuota: "Maironio ryšiai su lietuvių literatūros procesu yra tiek gilūs ir įvairūs, o jo paties kūryba tokia reikšminga, kad tyrinėtojas lituanistas gali čia atrasti dar apsčiai medžiagos ieškojimams ir atradimams" (psl. 4).

Labai plačiai knygoje išnagrinėta visa Maironio kūryba. O "Pavasario balsuose" daug vietos skiriama tiems eilėraščiams, kur poetas visą savo meilę aukojo tėvynei. Apie eilėraštį "taip niekas tavęs nemylės" knygos autorė sako: "Tai kreipimasis į tėvynę — mylimąją, kreipimasis, drauge švelnus ir iškilmingas, išsakąs meilę tajai, kuri pavergta, paniekinta, kenčianti" (psl. 141):

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės,
Kaip tavo nuliūdęs poeta!
Ar kas ir kančių tiek pakelti galės
Tiktai dėl tavęs numylėta!

.....

Kas suteikė tau, numylėta — graži,
Tą įstabią, slaptąją galią,
Kuria į dausas jojo dvasią neši;
Vėl dega jam norai atšalę!

.....

Tada tai jo gema pirmoji giesmė,
Liūdnesnė už girių ošimą,
Nes švietė jaunam, kaip aukštybių žvaigždė,
Ir šventą neši įkvėpimą.

Toliau ji rašo: "Maironiui tėvynės meilė atnešė šventą įkvėpimą", suteikusį jo gyvenimui prasmės ir vertingumo" (psl. 141). O pats Maironis tik viena tenorėjo:

Tu jį nors atmint, ar atminsi kada?
Tu, jo numylėta tėvyne!

Labai atsargiai autorė palietė poeto erotinę kūrybą. Nors prof. V. Mykolaitis tvirtina, kad Maironio meilės lyrikoje yra autobiografiškumo, bet visa tai būdavo praeinama be gilesnių aiškinimų ir tyrinėjimų. Todėl autorė ir rašo: "Bet ar turime moralinę teisę šiuos dalykus liesti ir svarstyti? Juk poetas kadaise būkštavo, — kad, jam mirus, kritikai jo "paslaptis, jausmus siios per rėtį", nesiklausdami, "ar pūną kaulai leis paliesti savo šventenybę . . . " Tačiau antra vertus — pats poetas yra spausdinęs eilėraščių su dedikacijomis moterims ir puošęs "Pavasario balsus" su mielais atvaizdais, tad nesistengė perdaug nuslėpti realaus savo jausmų pagrindo. O šita duoda, gal būt,

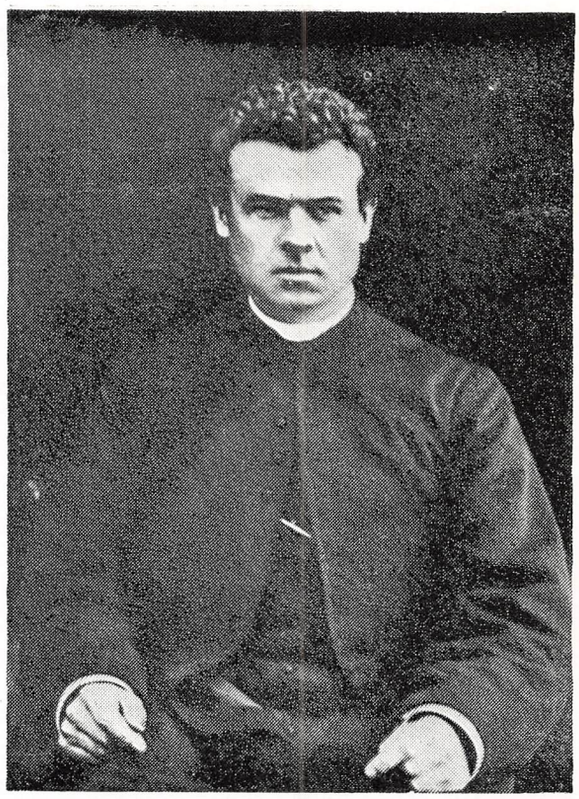

MAIRONIS—KAUNE KUN. SEMINARIJOS DĖSTYTOJAS

* * *

GIMNAZISTAS SU MOTINA IR SESERIMIS